

ного вибору. Сьогоднішні процеси згортання вищезазначеної політики є зрозумілим страхом національних урядів країн перед втратою французької та німецької нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Малиновська О. А. Шляхи подолання демографічних загроз: європейські практики / О. А. Малиновська // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – К., 2010. – № 3. – 244 с.
2. Немецкие учёные признали, что турецкие мигранты являются бомбой замедленного действия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rus.newsru.ua/world/08apr2013/recognized.html>
3. Німецький питання і проблема формування німецької національної ідентичності / новини світу та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diloviisvit.net.ua/p-4760-n%D1%96metskiy-pitannya-%D1%96-problema-formuvannya-n%D1%96metsko>
4. Німеччина дає зелене світло трудовим мігрантам // ТВі / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tvi.ua/new/2013/02/28/nimechchyna_daye_zelene_svitlo_na_gracevlashtuvannya_inozemcyam
5. Парфенов В. Европе нужны иммигранты / В. Парфенов // L'observateur russe. Русский очевидец [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rusoch.fr/soc/evrope-nuzhny-immigranty.html>.
6. Стрельцова В. Франция и проблема интеграции мигрантов / В. Стрельцова // Мировая экономика и международные отношения. – Сентябрь. 2005. – № 9. – С. 67–75.
7. Merkel's Dispassionate Approach to the Euro Crisis. der Spiegel. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.spiegel.de/international/europe/analysis-of-chancellor-merkel-euro-crisis-approach-a-872195.html>
8. Saunders, Doug. «The French are the globalizers – not the globalized.» The Globe and Mail. – May 5, 2012.
9. Stalker P. Workes without frontiers: The impact of globalization on international migration / P. Stalker // Boulder (Col): Rienner: ILO, 2007. – X1. – P. 141–145.
10. Top Ten Countries with the Largest Number of International Migrants [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.migrationinformation.org/datahub/charts/6.1.shtml>

І. В. Міма,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін*

Криворізького факультету,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ СПІВВІДНОШЕННЯ СУТНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ТА ПРАВОВИХ НОРМ

Загальнотеоретично можна стверджувати, що правові норми та релігійні норми є елементами нормативної системи суспільства з основним призначенням – регулювання суспільних відносин. Правові та релігійні норми є різновидом соціальних норм, які утворюють не тільки систему соціально-нормативного регулювання суспільних відносин, а також визначають та формують ставлення суб'єкта суспільних відносин до системи соціально-нормативного регулювання у суспільстві. Соціальні норми є частиною духовного життя суспільства. Релігійні норми – є складовою частиною духовного та соціального буття людства, правові норми – є загальнообов'язкові правила поведінки встановлені та санкціоновані державою. Державна влада, маючи апарат державного примусу, забезпечує належне виконання юридичних обов'язків громадянами, але у сферу релігійних відносин не втручається.

Більшість досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: Є. Васьковського, Ю. Владова, С. Зівса, С. Кечек'яна, М. Марченко, П. Недбайла, П. Рабіновича, Р. Ромашова, І. Сліденко, Ю. Тодика, В. Хропанюка та інших не містять змістовних положень щодо визначення спів-

відношення природи релігійних та правових норм як регуляторів суспільних відносин. Це зумовлено тим, що Україна належить до романо-германської правової сім'ї і основна увага дослідників приділяється аналізу з'ясування та розкриття природи, змісту, сутності правових норм у сфері соціально-правового регулювання суспільних відносин. Тому, є доречним визначити та проаналізувати окремі аспекти співвідношення природи релігійних та правових норм, що сприятиме поглибленому вивченню соціально-правового регулювання суспільних відносин у сфері реалізації релігійних норм суб'єктами релігійних відносин та визначенню напрямів ефективного релігійно-нормативного регулювання релігійних відносин.

Досліджуючи проблематику соціальної природи правових норм та релігійних норм необхідно звернути вагу на співвідношення права як поняття культури, а релігійні норми розглядати як нормативно-ціннісні категорії регулювання суспільних відносин. Правові норми характеризуються та визначаються зовнішнім формальним характером, у порівнянні із внутрішньо змістовним аспектом релігійних норм, адже, правові норми покликані регулювати різні сфери суспільних відносин, тоді як релігійні норми обмежуються релігійною сферою дії та впливу на регулювання релігійних відносин з метою узгодження релігійних інтересів. Крім того, релігійні та правові норми протиставляють один одному неоднаковою природою правових та релігійних зобов'язань: релігійні приписи дотримуються суб'єктом релігійних відносин в силу внутрішнього релігійного переконання (вірування), релігійно-нормативний вплив здійснюється на суб'єкта релігійних відносин (віруючий), який має певну релігійну мотивацію своєї поведінки, тоді як правові норми містять припис належної поведінки суб'єкта правовідносин у суспільстві і є критерієм регулювання суспільних відносин у суспільстві [1, с. 15]. Тобто, крім оціночного призначення, правові норми спрямовують свою дію на впорядкування та узгодження відносин суб'єктів суспільних відносин через системи стимулювання та заборон.

Формалізм правових норм та змістовність релігійних норм мають прояв у різній цінності їх джерел: правові норми за своєю природою є гетерономні (підкорення формалізованому зовнішньому викладу правових приписів), релігійні норми – автономні (суб'єкт релігійних відносин – віруючий, покладає на себе тягар релігійно-нормативного припису самостійно відповідно до певного виду віросповідування та моральної природи своєї особистості).

Релігійні норми будуються за принципом абсолютної деонтичної логіки, тобто приписи релігійних норм мають обов'язковий характер або містять заборони, що наділені персоніфікованим характером, тобто стосуються суб'єктів релігійних відносин – віруючих, які сповідують певний вид релігії. Правові норми вибудовуються за принципами відносної деонтичної логіки, тобто виражають надаючи-зобов'язуючий характер права [2, с. 154]. Зв'язок суб'єктів права має вираз через правовідносини (зв'язок сторін через суб'єктивні права та юридичні обов'язки), а релігійні відносини характеризуються зв'язком віруючих, які реалізують свої релігійні права та обов'язки з метою задоволення релігійного інтересу. Релігійні норми сучасного суспільства, так само як і правові норми, містяться у письмових джерелах, підлягають систематизованому викладу, мають формальне визначення, визначають та класифікують релігійно-нормативні факти, які спричиняють виникнення, зміну чи припинення релігійних відносин (наприклад, Ватикан). Правові норми орієнтовані на регулювання суспільних відносин, що формально визначені з метою охорони та підтримання правопорядку. Натомість релігійні норми впливають на регулювання релігійних відносин з метою забезпечення суб'єктом вільної реалізації права на задоволення та узгодження релігійного інтересу, з метою усунення релігійного конфлікту та досягнення релігійного компромісу.

Релігійні норми встановлюють вимоги до поведінки віруючих у суспільстві, здійснюють регулятивний вплив на їх взаємні відносини і поведінки з мирянами, за допомогою властивих їм специфічних методів, виявляючи, тим самим, імперативний характер[3, с. 111]. При цьому треба враховувати, що з точки зору механізму дії, релігійні норми – міцний регулятор поведінки, тому й є необхідним та важливим інструментом підтримки та збереження порядку в суспільстві. Визначаючи поведінку віруючих та діяльність релігійних організацій, релігійні норми, з одного боку, регулюють суспільні відносини, а з іншого – конфесійні організації активно впливають на формування релігійних уявлень, норм та поведінку людей, їх стосунки.

Релігійні норми – це змістовно-динамічна складова релігійного права, яка характеризує фактичну реалізацію властивостей релігійних норм здійснювати регулятивний (соціально-нормативний), інформаційно-психологічний (мотиваційний), виховний (ідеологічний, педагогічний) та соціальний вплив на учасників релігійних суспільних відносин. З дією релігійних норм пов'язані їх сутність, вияв цінності та ефективності релігійних норм, як соціально-нормативних регуляторів суспільних відносин. Дія релігійних норм може визначатись через: соціальний механізм дії релігійних норм; психологічну складову дії релігійних норм; ціннісно-орієнтаційний механізм дії релігійних норм. Сфера дії релігійних норм зумовлюється їх сутнісним призначенням.

Крім того, дієвість релігійних норм має певні особливості та залежить від: 1) типу держави; 2) форми правління; 3) форми державного устрою; 4) політичного режиму; 5) внутрішніх соціально-політичних та культурних умов у конкретний історичний період розвитку [4, с. 120 – 121]. Водночас від дії релігійних норм залежать різні напрями нормативно-регулятивного впливу: 1) релігійні норми надають діям віруючих організованості, стійкості, узгодженості та забезпечують їх підпорядкованість (є засобом регулювання релігійних відносин); 2) релігійні норми закріплюють та сприяють розвитку релігійних відносин, які відповідають релігійним інтересам більшості віруючих та забезпечують узгодженість релігійних інтересів; 3) релігійні норми визначають межі свободи віруючих та встановлюють відповідальність за порушення релігійних приписів тощо.

Результатом дії релігійних норм є певний варіант бажаної релігійної поведінки віруючих. Важливого значення набуває форма, способи та механізм впровадження релігійних норм в індивідуальну та масову релігійну свідомість. Важливою проблемою сьогодення є проблема сприйняття суспільством релігійних норм взагалі та окремих їх приписів, зокрема. Реальна дія релігійних норм залежить від двох взаємопов'язаних та взаємозалежних чинників – формально-нормативного та фактичного. Відповідно до основних напрямів соціально-нормативного впливу можна виділити два рівні дії релігійних норм: 1) рівень сприйняття релігійних норм та 2) рівень релігійно-нормативних дій (реального функціонування).

Таким чином, різноманіття взаємодії релігійних та правових норм характеризується складністю та не визначеністю. Проте, релігійні та правові норми звертаються до внутрішньої сутності людини як суб'єкта суспільних відносин, до його волі; мають за мету втілення рівності, свободи, добра та справедливості; спільний пошук розумного співіснування людини і суспільства; правові норми можуть бути засобом реалізації релігійних цінностей. Релігійні норми врегульовують суспільні відносини, шляхом впливу на свідомість та волю людей, викликаючи у них відповідні позитивні мотивації щодо здійснення узгоджених дій. Дія релігійних норм пов'язана з сукупністю факторів та умов, які надають релігійним нормам соціальної реальності. Релігійні норми здійснюють фактичний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, адже релігійні норми, як соціально-нормативний регулятивний чинник є стандартом, зразком поведінки, що втілює релігійний припис у фактичну поведінку, релігійну діяльність віруючих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фролова Е.А. Право и мораль (Критическая философия права и современность) / Е.А. Фролова // Государство и право. – 2013. – № 1. – с. 13 – 23.
2. Лейст О. Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права / [Под ред. В. А. Томсинова]. – М.: «Зерцало», 2008. – 340 с.
3. Ведерніков Ю. А. Теорія держави та права / Ю. А. Ведерніков, В. С. Грекул. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
4. Теорія держави і права: [навч. посібник] / Р. А. Ромашов, Н. М. Пархоменко, С. М. Легуша, Г. Н. Муртазаєва. – К.: КНТ, 2007. – 216 с.